

duktih in novih načinih preoblikovanja. — Leopold Schmidt (Johannesandachten und Nepomuklieder in Niederösterreich und im Burgenland) pojasnjuje nastanek številnih ljudskih pesmi o Janezu Nepomuku, ki je umrl že leta 1393, za svetnika pa je bil proglašen leta 1729, ko so se pojavili razni ustrežni verski običaji s petjem kot izraz baročne teatraličnosti. Glede na to, da so po Slovenskem še danes marsikje znane ljudske pesmi o Janezu Nepomuku, je ta prispevek pomemben tudi za našo folkloristiko. Saj naši teksti določno kažejo na avstrijsko posredovanje. — Hans Klein (Die Weisen des Oberuferer Christigeburtspiels) pokaže na primerih ljudskih pesmi v igri o Kristovem rojstvu iz imenovane vasi vzhodno od Bratislave na proces preoblikovanja melodij, ki so v ljudskem izročilu deloma dokumentirane v kancionalih iz konca srednjega veka. — Josefina Gartner (Dreikönigsingen in Radweg — Kärnten) opisuje trikraljevsko obhodno igro s petjem v imenovani vasi med Možbergom in Trgom severozahodno od Celovca na Koroškem. — Adolf König (Zimbrisches Liedgut im Veroneser Bergland) poroča o govoru in petju na »cimbrškem« jezikovnem otoku pri Veroni v Italiji. — Stephan Löscher (Über den Volkstanz in Oberösterreich, Steiermark und im Burgenland) poroča, kakšne nadrobnosti o plesih in plesanju so posamezni ljudje na terenu navajali v pogovorih, ki jih je v zadnjem desetletju posnel fonogramski arhiv akademije znanosti v Avstriji. Med posameznostmi je zlasti zanimiv običaj vihtenja zastave, ki je znan ponekod tudi pri nas. — Hermann Derschmidt (Der »Steinhauser Landler«) objavlja dvodobno varianto plesa »Landler« z nadrobnim opisom kinetike, ki sta ji dodana melodija in tekst. — Franz Schunko (Ein »Sir Roger« aus der Bucklingen Welt. — N.-Ö.) razpravlja o ljudski plesni varianti z imenom »Scharutscha«. Le-ta se je razvila iz plesa »Sir Roger«, ki pripada nekdanje zelo razširjenim »Contre-dance«. — Franz Kirnbauer (Musikanten, Kapellmeister und Orgelbauer in einem »Betrugs-Lexikon« des Jahres 1721) opozarja na zanimivo knjigo iz dobe baroka, v kateri so opisane prevare v številnih poklicih. Med njimi so omenjeni tudi muzikanti, orglarji, kantorji, kapelniki in plesni mojstri ter njih običaji. — Viktor Korda (Volksmusik aus dem Wienerwald) obravnava muziko iz rokopisa podeželskega učitelja, kjer je med raznimi plesi navedena kot menuet tudi pri nas znana melodija »O, preljubi Avguštín...« — Karl Horak (Volksmusik aus Wilmesau) seznanja bralca z instrumentalnimi melodijami pri božični maši, poroki in plesnih zabavah v vasi Wilamowice v Sleziji, kjer je nekoč živela nemška manjšina. — Willi Schwaiger (Das Wurzhorn in Alm — Salzburg) opisuje najdbo posebnih alpskih rogov iz jelovine, ovitih z obroči iz jelove korenine, po katerih imajo svoje ime, na Salcburškem. — Karl M. Klier (Das Alphorn am Chiemsee) poroča o vnovičnem uvajanju alpskih rogov na Bavarskem. — Franz Eibner (Zur Deutung des Sauschneider-Capriccios von J. Haydn) dopolnjuje svoja izvajanja v VIII. zvezku tega zbornika.

Organizacijskim poročilom sledita nekrologa (Eduard Castle, Ernst Fritz Schmid), počastitev (prof. dr. Georg Kotek) in obletnica (Stephan Löscher), avstrijska folkloristična bibliografija 1959 (Maria Kundegraber), bibliografija G. Kotka in ocene, med katerimi so tudi jugoslovanske publikacije (Rad Kongresa folklorista Jugoslavije u Puli 1952, na Bjelašnici 1955 i u Varaždinu 1957).

Radoslav Hrovatin

Rudolf Weinhold, *Töpferwerk in der Oberlausitz. Beiträge zur Geschichte des Oberlausitzer Töpferhandwerks*. Akademie-Verlag — Berlin 1958. 200 str. besedila in 106 slik na posebnih prilogah. Cena vezane knjige 27 DM.

Avtor knjige, Rudolf Weinhold, opisuje v svojem delu podeželsko in mestno lončarstvo v pokrajini Gornje Lužice, to je severno od češke meje.

Tu je bilo lončarstvo že od nekdaj razvito in se je ohranilo do današnjega dne ter se je razvilo od preprostega podeželskega lončarstva v visoko razvito obrt in končno do industrijske izdelave. Glavno mesto te pokrajine je Budyšin (Bautzen).

Avtor podaja zgodovinski obris lončarstva, opisuje na široko postanek in razvoj cehov ter lončarskih mojstrov in bratovščin. Omenja predzgodovinsko lužiško kulturo, potem naseljene Slovane v srednjem veku, ki so tudi uporabljali dobro glino za svoje keramične izdelke in končno omenja nemške priseljence, ki so prišli v te kraje v 11. do 13. stoletju in prevzeli od Slovanov keramično obrt ter jo izpopolnjevali do današnjih dni. Že v srednjem veku so izdelovali lončarji posodo večinoma na vretenu in jo tudi že delno loščili.

Razen obilne literature navaja avtor tudi natančne prepise besedil, pomembnih za razvoj lužiške keramike, iz raznih mestnih, deželnih in zasebnih arhivov (75 strani!). Prvi javni dokument izvira iz leta 1328, prve priobčene posode pa so iz 15. stoletja.

V posebnem poglavju o izdelkih natančno opisuje avtor pridobivanje in obdelavo gline, orodje, tehniko oblikovanja na lončarskem vretenu, sušenje, čiščenje in dopolnjevanje ter žganje. Izdelke so prodajali tudi izven svoje ožje domovine, posebno v zadnjih dveh stoletjih. Izdelovali so razno kuhinjsko posodo, cvetlične lončke, vaze, vrčke, posebno za pivo, lepotične krožnike in druge več ali manj uporabne predmete. Delavstvo je živelo dokaj revno in zelo preprosto, zaradi tega se je v takih krajih prav kmalu začelo razvijati delavsko gibanje in boj proti odirajočim podjetnikom. Z razvojem tovarn za kovinsko in porcelanasto posodo vedno bolj izumira nekoč cvetoča keramična obrt, ki pa jo skušajo posamezniki zopet obuditi na podlagi stare tradicije z uporabo novih tehničnih prijemov.

Izdelki so zanimivi in pomembni glede oblik in okrasitve v umetniškem pogledu. V zgodovinskem razvoju se v njih zrealijo razen etnografske umetnostne kulture tudi razni slogi od renesančne dobe sem in delno tudi vplivi iz sosednih pokrajin. Vse je pisano z nemško in strokovno natančnostjo in v publikaciji lahko vidimo vzoren primerek zgodovinske strokovne knjige.

Vendar nas knjiga v nekem pogledu ne zadovoljuje. Pri tako temeljitem delu bi bil moral avtor posvetiti več pozornosti predzgodovinski lužiški in srednjeveški staroslovanski keramiki, ki sta pomembni za te kraje. Mogoče bi bil našel kakšno povezavo med obravnavano keramiko in tema dvema kulturama, vendar jih avtor le mimogrede omenja.

Ena najbolj karakterističnih kulturnih skupin v Evropi, ki se pojavlja v drugi polovici bronaste dobe in traja do latenske dobe, je tako imenovana lužiška kultura. Zaradi svojih značilnih keramičnih oblik pomeni lužiška kultura tako rekoč edinstven primer v evropski metalni periodi. Vrsta znanstvenikov je nosilce lužiške kulture enačila z Germani (Schuchardt), z Iliri (Kossina) in precej tudi s Slovani (Pič). Tudi naš dr. Korošec piše v svoji knjigi »Uvod v materialno kulturo Slovanov zgodnjega srednjega veka«, da se je zgodnja slovanska narodnost zoblikovala najverjetneje na območju nekdanje lužiške kulture.

Arheološki oprijemljivi dokazi o staroslovanski kulturi v Lužici pa nastajajo šele od 7. stoletja dalje. V Dolnji Lužici je prebivalo srbsko pleme Daleminci, v Gornji Lužici pa pleme Milčani. V 9. stoletju so Lužičani padli pod nemško podložništvo. Toda v letih 1319 do 1635 je pripadal Budyšinski okraj (Bautzner Land) k Češki. Kljub pripadnosti Lužic v zadnjih stoletjih nemški državi se je precej lužiških Srbov ohranilo do današnjih dni. Zaradi tega se nam čudno vidi, da avtor knjige o lužiškem lončarstvu tako površno upošteva in omenja slovanski živelj in slovanske vplive pri zgodovinskem razvoju in umetniškem oblikovanju izdelkov. Kratko malo, vse se je po njegovem mnenju razvijalo in oblikovalo po nemškem kulturnem duhu in nemškem tehničnem napredku. Samo pri valovnici omenja avtor, da ta motiv spominja na staroslovansko ornamentiko. Kakor omenja avtor, je v domo-

vinskih muzejih nakopičene ogromno zgodovinske keramike. Ta zbrana keramika in pričevanje najstarejše in starejše zgodovine ter tudi narodopisje lužiških Srbov bi pa mogoče precej osvetlili kulturno sodelovanje Slovanov in njih vpliv na lužiško keramiko, seveda bi pa morala pri tem v večji meri priti do izraza tudi volja pisatelja.

Jože Karlovšek

Deutschmann Eberhard, Lausitzer Holzbaukunst unter besonderer Würdigung des sorbischen Anteils. Spisy Instituta za serbski ludospit. 11. Ludowe nakladinstwo Domovina. Budyšin 1959, 184 str., 4°.

Deutschmann jemlje za osnovo zgodovinske, gospodarske in etnografske ugotovitve o srednji in vzhodni Evropi, zlasti ruske (E. Aščepkov, D. Zelenin), poljske (K. Moszynski, S. Hupka, F. Osowski, F. Tabenski), češke (L. Niederle, O. Nahodil, E. Baláš), lužiškosorbske (W. Boelcke, A. Černý, F. Metak, E. Muka), nemške (R. Meringer, A. Meitzen, K. Rhamme, V. Geramb, A. Helbok, B. Schier) in švicarske (J. Hunziker) ter zasleduje v sodelovanju s tehniško visoko šolo in spomeniškim varstvom v Dresdenu razvoj lužiških stavb, zlasti hiš v 18. in 19. stoletju s posebnim pogledom na vplive gospodarstva in tehnike. Ob tem je bogato ponazoril svoja raziskovanja in jih izdal v sestavu 170 fotografij in risb ter 17 tabel načrtov kot pravo topografijo pokrajinskega kmečkega stavbarstva v Gornji in Spodnji Lužici.

Izhodišče za obravnavanje lužiških stavb je pokrajina s podnebjem, rastlinska odeja z gozdom in gospodarstvom, posestno stanje in posestno pravo. Od tod prehaja na oblikovanje hiš in kmetij, v manjši meri tudi naselij v njihovih pokrajinskih izrazih, razčlenjuje stavbinske posebnosti zlasti lesenih stavb (strehe, strope, ognjišča, vrata, podboje, okna) in jih zaključuje ob stavbni tehniki s tvorivi, orodji in delovnim postopkom. V celoti ugotavlja razliko med Gornjo in Spodnjo Lužico, v novejšem času odseve razširjenega poljedelstva namesto nekdanje živinoreje, umikanje hlodnic v Spreewald in Lužiško polje, uveljavljanje prosvetljenske kolonizacije v ravnini, kajžarstva in tkalskih kmetij v bregih, ter sobo s pečjo, ki je od zgodnjega srednjega veka v Lužicah značilni ter glavni stanovanjski prostor, in končno prevladovanje male in srednje posesti z odločilno leseno hišo v nasprotju z zidano ali kamnito, ki se je najprej razvila na velikih posestvih.

Dodatno je Deutschmann izpregovoril načelno o spomeniškem varstvu kmečkih hiš, na katere vplivajo nove gospodarske, kulturne in tehnične potrebe podeželja. Po njem je nujno potrebno prosvetno sodelovanje spomeniškega varstva z arhitektom in investitorjem zlasti pri stavbarskih posameznostih od vdela oken do stopnic in verand ob zavesti, da so ostale brezuspešne in škodljive vse težnje po obnovi zgodovinskih slogov, da pa je stavbarstvo v vseh časih iskalo in našlo skladnost stavb s pokrajino, ko je upoštevalo stavbarske bitnosti (Wesenszüge) n. pr. višine nadstropij, naklon ostrejših in strehe, razdelitev prostorov, oken, vrat idr.

Deutschmannova topografija lužiškega stavbarstva bo metodično in načelno koristila ne le našim arhitektom, gradbenikom in etnografom, marveč v enaki meri tudi vsem javnim delavcem v komunah, na kar jih še posebej opozarjamo.

Franjo Baš

Albert B(ates) Lord, The Singer of Tales. Harvard Studies in Comparative Literature 24. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts (USA). 1960. XV + 309 str.

Naloga, ki si jo je zastavil A. B. L o r d v tej knjigi o pevcih pripovednih pesmi, je ta, da z nadrobno analizo in razlago pokaže, da v narodopisni znanosti obče sprejeto pojmovanje ljudske pesmi ne velja za tradicionalno ustno

